

Е.МАХАНЮК.

Paris 1929.

Владилюк.

ЕВГЕН МАЛАНЮК

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО

Третя книга віршів
Івану Степанюкові
від Продюра „Касін-
Софійські погрібії“

ПАРИЖ МСМХХХ

В-во «ТРИЗУБ»

7. IV. 71
Wazhanska

Іван Маланюк

Обгортка роботи арт.-маляра В. Дядинюка

Друковано 1000 примірників

Copyright 1930 by E. Malaniuk

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО.

У тих піснях, як в чорних водах Стинку,
Відбилося криваве лихоліття.

Л. Украйнка.

(Закреслено в автографі «Суворий Дант...» з р. 1898).

НАПИС НА КНИЗІ ВІРШІВ

Напружений, незломно-гордий,
Залізних імператор строф, —
Веду ці вірші, як қогорти,
В обличча творчих катастроф.
Позаду — збурений Батурин
В похмурих загравах облуд, —
Вони ж металом —*morituri* —
Сурмлять майбутньому салют.
Важкі та мускулясті стопи
Пруживий одивають ямб, —
Це дійсності, а не утопій
Згучить громовий дитирамб.
Ось —бліском — булаву транчасту
Склеровую лише вперед:
Це ще не лет, але вже наступ,
Та він завісу роздере.
Шматками роспадеться морок
І ти, — нащадче мій, збагнеш,
Як крізь тисячолітній порох
Розгорнеться простір без меж.
Збагнеш оце, чим серце билось,
Яких цей зір нагледів мет,
Чому стилетом був мій стилос
І стилосом бував стилет.

4. 1. 25.

ЗЕМЛЯ И ЗАЛИВ.

П О Л И Н.

1.

В твою далеку синь я обрій відчинив,
Знемігся і припав — ковтати подих любий, —
І сонцеокий день крізь дим далечини
Блакитним леготом і пестить, і голубить..

І в очі широчінь повіяла страшна,
І простір — свист степів — пронизує вітрами.
Це ж тисяча-яка засиніла весна?
У котре ж це гряде Ярило із дарами?

А ти — все та ж. Все — та ж. Розстаньдорога орд, —
Мандрівним племенам широкий шлях од віку...
Коли ж струснеш цей пил? Повстанеш вся — ахорд!
І лоно віддаши своїму Чоловіку!

2.

За добою — доба. За ерою — ера.
Кремінь. Бронза. Залізо. Радіо — сталь.
Тільки ти — похотлива скитська гетеро —
Простягаєш сарматських вишень уста.

Тільки ти, перекохана мандрівниками, —
Всім даруеш ростерзане тіло для втіх,
І кусають, і душать брудними руками,
І з плачем твоїм злиті харчання і сміх.

На узбоччу дороги — з Європи в Азію,
Головою на Захід і лоном на Схід —
Роспростерла солодкі смагляві мязи
На поталу, на ганьбу земних огид.

Під тобою килимом — парча пшениці,
Над тобою сдвабного неба — синь, —
Ти ж подряпана вся, божевільна блуднице,
В дикій спині коханців, — розпусто краси!

3.

Не стомилась лежати шляхом,
Кочовничий крок, видно, легкий.
Так тепер — зі Сходу на Захід,
Як тоді — із Варяг у Греки.

Не стомилась — лежиш простерта,
Тяжко гупають в древні груди, —
Лиш — луна. Ні життя, ні смерти.
Довгий сон вікової отрути.

Довгий сон під склепінням неба
В тишині твоїй занімлій,
Правкрайське радіо степу —
Ні дас ні вітру, ні хвилі.

І живем за межою прокляття,
І чекаєм даремно і вперто, —
І ввижається: гарби, багаття, —
Дальні заграви, далеч простерта, —

Крик гортанний потвор кососкулих.
Тупіт тисяч, дзичання, дудніння,
Свист степів, опівнічні гули,
Ніч — і ти, закрівавлено-синя.

4.

Тут ті-ж невільники злидениі,
Тут та-ж сліпа і рабська кров,
А там ім'я посмертне «Лєнін»
Вже обертається в «Петро».

І знову, знову Вершник Мідний
Над бруками з твоїх кісток,
Пускаючись в галоп побідний,
Заносить мідне копито —

Це ж він, незнищений, як завше,
В вітрак історії — стріла, —
Москву залізом загнуздавши,
Ще раз Полтавою пала'.

Се мрець воскрес і бенькетує,
Наллявся кровю і гуля', —
Копитом топче і катує,
І стугонить мої земля,

І тяжко стогне раб відвічний.
Даремно клекотить весна
І віс вітер історічний:
Віп знов не чус і не эна'.

1-3. 6. 25.

5.

На літопису незатертім
Креслю циклоїду доби, —
Ще тут в моїм земнім посмерті
Вібрують луни боротьби.

Смертельні спорохніли узи.
Хай неживий в земнім житті, —
Ще й досі чую грози музик
В моїй могильній самоті.

Ще не осів забутній порох,
Ще тиша — тепла від подій
І на непімщених просторах
Гуляє вітер-буровій.

І знаю: буде. Знаю: вдарить.
І знов, і знов хитнеться світ,
І прокрівавить гімном кари
Непереможний заповіт.

ЗЕМЛЯ И ЗАЛИЗО.

СТЕПОВА ЕЛЛАДА.

СЬОГОДНЯ

I.

Біла лагода яблунь в цвіту.
Плю життя мое спрагненно — радо,
Прийдеш, прийдеш? — і легіт: прийду —
Медоносним зітханням — ой, Ладо!

День дзвенить — золота голубінь,
День співає — блакитна безодня...
Тільки — яблуні та голуби,
Тільки барви буяють сьогодня!

II.

Це нічого, що небо чуже, і чужка
Далечінь віс в очі. — Дивись!
Вже перейдена нами остання межа,
Перед нами засяяла вись.

27/4342

'Тільки синь, тільки глиб, тільки спокій... Ясна
Тільки вічність... Навіщо ж слова?
В лазуреві безмежжа нас кличе весна,
Пружно-яро життя ожива'.

І земля — нареченна в молошнім цвіту
Яблунево-рожевих садів —
Мліє солодко в соняшно-яснім меду,
В першій, росній красі пелюстків.

III.

А дні пливуть — мелодія в блакить,
А дні дзвенять, як золото в лазурі,
І вічностю треває кожна мить,
І в спокої втопились давні бурі,

І океаном засніла вись.
Ітиша,тиша. Тільки в вишнях білих
Бреніння бжіл замріяно злились
В один хорал блаженний і безсилий.

Травень 1925.

І.

Знаю — медом сонця, ой Ладо,
В твоїм древнім тілі—весна.
О, моя степова Елладо,
Ти й тепер антично-ясна.

А між нами простір — гурағаном.
Хоч вдихнуТЬ, хоч узріТЬ тебе де-б...
Половецьким, хижакъким ханом
Полонив тебе синій степ.

Десь там квітнеш вишневим цвітом,
Десь зітхаеш в веснянім чаду,
А мені ти — блакитним мітом
В золотім полудневім меду, —

А мені ти — фата-моргана
На пісках емігрантських Сахар —
Ти, красо землі несказанна,
Нам немудрим—даремний дар!

4.6.25.

II.

Навіки розірвали руки.
Пустеля віддалі лягла
Вітрами вічної розлуки,
Степами мороку і зла.

Ось виють зіми, квітнуть весни
І наливаються літа,
Та на пекучий зойк «воскресни!»
Що року дальшає мета.

І жадних знанів, жадних знамен,
Сліпа і безпломенна твердь...
І перед нами, і за нами
Простерлись мовчання і смерть.

III.

Хоч би на мить свята відрада —
Всією вічнотю дихнути
І радостю просякне зрада,
І сонцем розропиться муть. —

Хоч би вже буря, вир, або-що, —
Цієї тиші не знести!
А потім знов хай трудна проща,
Хай знов Ґолготи і хрести.

ЗАКІНЧУЮЧИ.

Що рік, що день — стаю престіше.
Вже тверезіє гострий зір.
Хай лиш тверда рука запише,
Ішо бачив в бурі і грозі.

Хай лиш луною бідних літер
Нащадкам пізнім передам,
Що просурмив останній вітер
Майбутнім, незнайомим дням.

Тож поможи лише нацреслитъ
Страшне обличча цих років,
Доби цієї сон воскреслий,
Пророчі вироки віків, —

А потім так: хай буде тихо
Й на мармор мертвого чола
Щоб ніжно, як остання втіха,
Долоня вічності лягла.

20-22.6.25.

ВАРЯЖСЬКА БАЛЛАДА

Необорима соняшна заглада —
Віки, віки — одна блакитна мить!
Куди ж поділа, степова Елладо,
Варяжську сталь і візантійську мідь?

Від синіх меж до сіверських украйн
Широчина нестримано росте,
Мов на бандурі велетенській грас
Слівучим вітром припонтійський степ.

Гарячий день розлив пекуче золото
І сам втопивсь у соняшнім меду,
Й крізь спокій цей єдина лється нота —
Блаженних бжіл в вишневому саду.

Лиш чорними очима хитрих вікон
Всміхнуться молодицями хати, —
І знову степ пестить мої повіки,
І знову скитські баби і хрести.

Лиш, як крізь сон, майнуть крилаті вії
І ніч очей з під пявою гострих брів, —
І знову — степ. Лиш де-не-де замріє
Архипелаґ поснулих хуторів.

Дзвенить вода. Це він, це він синіс
Баллада хвиль — Дніпро. І на горі
Спить Київ — Степова Александрія
Під злотом царгородських мозаїк.

Там обертає в державну бронзу владно
Це мудре золото — кремезний варяг,
І звідтіля ж воно текло безвладно
Під ноги орд — на кочовничий шлях.

Греміли десь козацькі літаври,
Віки несли не раз залізний дар, —
Він в холодку-ж спочив у темній Лаврі
Від мудrosti знесиленій Владар.

(А ти не довго гаялась в трівозі:
Сарматських уст — отруйний, пяний мед
Ти віддала татарину в знemozі
І чув твій сміх батисвій намет).

І далі, там, де беріг Кіммерії
Підніс коринтські обриси колон,
Де Херсонес замріяно біліє
І снить солодкий, вічний, синій сон,

Де камянисті межі скитських прерій
Врізаються в козацький буйний Понт
Причалом генуенських кондотерів,
Кінцем твоїх бурхливих перепон...

Оттак лежиш — замріяно-безсила,
А сходить ніч і відъмоє вночі
Ти розгортасяш кажанові крила...
І поки по гаях кричать сичі,

По болотах скрекочуті млюсні жаби,
Шепоче тьма і стогне в снах Дніпро, —
Летиши страшна й розхристана на шабаш —
Своїх дітей байстрючу пити кров — — —

...А з Чигрина й з Батурина, в тумані
(Козацьке сонце тільки виплива')
Два гетьмани виходять мертві й пяні
І кожен довго плаче і співа'.

Один зітха' — єдиним зойком: «Тиміш» —
І проклина' Виговського всю ніч, —
А другий, — той що оглядніш і стриманіш, —
На північ кіда' близнявками віч.

І чутъ: «чекай, бож — жодного респонсу,
Ти, Орлику, — гаряча голова!»...

.....
...Коли ж, коли ж знайдеш державну бронзу
Проклятий край, Елладо Степова ?!..

26-28. 6. 25.

ГОРОБИННА НІЧ.

1.

Тъмні очі пекучі, як тьма,
Душний морок пянкого волосся,
Ніч глуха і сліпа, і піма —
Все, чим мріяв, так страшно збулося.

Ми програли життя сатані.
Чорний гріх нас заплутав навіки.
Догорай же в пекельнім огні,
Не спускай соромливі повіки!

Ні! Казись, клекочи до кінця,
Дотанцювуй до брами ночі, —
Шоб вся мука, вся ніжність оця
Простелилась під ноги жіночі.

2.

Що мені твої пестощі вбогі?
Жорстока ніжність долоні?
Тут жагуча музика епохи,
Тут сонати останніх агоній.

Ось листва закипає кріваво,
Панаходу вітер заводить,
Мертвсі світло вчорашиної слави
Залива' суходоли і води.

І під хмари ширяє, під хмари
Напорокований Звір, --
Непереможні чарі
Випромінює зір.

1.10.25.

3.

І висота і самота -- на марне!
Щоденний низ — суворих днів поділля,
Де доля бродить відьмою безкарно,
Де осінь, степ, де осет і бадилля.

Слішній туман, рівнин холоднатиша.
Голодний обрій — сціпив димне коло.
Стара земля — завмерла і не дише.
Лиш де-не-де — горішній мертвий колос.

Лиш де-не-де — проблема вогник-хатка,
Лиш де-не-де голодний пес забреше, —
І чорний пар — сумна самотня латка,
І буряни замерзлий вітер чеше.

Ні — так не жити, — не зітхнути. — Досить!
Прощай! Прощай! імя твоє не стерти. —
Тож хай мене, немов билину, скосить —
Зазубрена коса старої смерті.

4.

Голодний день. Височина
Стіною сизою тумана, —
Даремно пізній оченаш
Душа шепоче окаянна.

Вже не поможуть молитви:
Дощ-псалтирем, туманом-ладан
Та дикий, димний простір твій,
Еллади чорної загладо.

Де висота і самота?
Де гострий зір, де обрис гордий?
Ось листопадами — літа,
Ось знову обріями — орди.

Де висота і самота?
В твердій руці нехібний стилос?
Вже за туманами мета,
Яка пекла, яку хотілось...

Голодний день. Холодна даль. —
Розірвано навіки руки.
І витиска бездушна сталь
Червоні крапелини муки.

1.10.25.

5.

На що ж білі? Білих не треба, —
Хай — троянди червоні й чорні,
Щоб пекельний подих Ереба
Замінив простори нагорні.

І як піч пекучча нещадно
Нас затисне в неситих обіймах, —
Упиваймося димно і чадно,
Пиймо муку крівавую, пиймо.

* * *

Білих квітів не треба. Покинь.
Хай під ноги розсипиться китиця.
Ці слова і гіркі, і терпкі,
Вбогі, бідні і жалісні квіти ці, —

Мов жалоба — їх біла весна...
Ні. Мені безсоромно-кріваві щоб, —
Пляну розкіш осіннього сна,
Духів зла засліпляючі зявища.

* * *

Ось вони — пяні квіти розпусти, —
Ось вони, — щоб не дихати, не знати,
Князю мій, князю мій златоустий,
За всі весни — осіння весна.

За всі весни — остання весна ця,
За отруї, що ними труїв, —
В пяних квітах ридать і сміяться
Під пілунків твоїх словів.

30.9.25.

6.

Чорне. Чорне. Ні вогника в морок.
Чорне. Чорне. Ні іскр. Ні зірок.
Лиш пекучої пристрасти змора, —
До безодні останній крок.

Так пали-ж, не гаси мою спрагу, —
Не пускай з кайданів твоїх рук,
Погуби мене пеклами пагуб!
Заголуб мене полумям мук!

Щоб останні щілини, останні
Частки серця — з шматками святынь —
Залили хвилі морока пяні,
Проковтнула собою ти.

10.9.25.

7.

Нема нічого на землі —
Й нічого більше вже не треба:
Ми—нашизу в сліпій імлі,
Вгорі — далекі зорі неба.

І недосяжність — вже навік,
І вічна спрага — вічним болем, —
І тільки мій голодний крик —
Самотнім перекотиполем.

Шляхи в глухонімий туман
Нам доля-відьма не простеле.
З по-за земних, людських оман —
Яка ж печаль! Яка пустеля!

Який убогий, бідний день —
Звemo життям і жить в нім хочем, —
І забуваєм, що веде —
Він, як і все, до брами ночі.

Є тільки смерть, с тільки тьма
Та пристрастна музика муки.
Прийди ж ти, мудра і німа,
Склади на грудях мертві руки.

4.9.25.

8.

Горобинна ніч тоді була —
Перед нашим шлюбом, —
Горобинна ніч.
Це ж вона пророчим знаком зла
Віддала нас згубам
Бліскавками віч.

А тепер шумить похмурий дощ.
Крізь негоду — осінь —
За сліпим вікном.
А тепер — на шабаш — свист ... Отож:
Не збегну і досі
Дійсність — сном.

Знаю — відьма з Лисої Гори —
На німецький Брокен
В чорну ніч, —
І ні ладан, і ні тропарі, —
Коли ненароком —
Леза віч.

Бачу все: намостиш тіло — лиск,
Знов зелені очі,
Знов — мітла.
Тільки іскор електричний тріск, —
В димарі рягоче
Ночі мла.

1925. Серпень — Жовтень.

9.

Все спалено вже. Все. Руїни мук і болю
Та чорні згарища людських земних скорбот.
В пекучім полоні тебе в цю мить неволю, —
Крівавлю стомлено твій спопелілий рот.

А за стіною день і по веселім полю
Блакитним вітром даль — під гомоном висот.
Такий нестриманий, такий прозорий льот
На необмеженім, нестриманім роздоллі.

Та не для мене день. Все ніч, і ніч, і ніч,
В густій липучій тьмі — лункі безодні віч,
Рамена, зведені в нестяжних корчах муки,
Вязничним колом (ні, не розкувати!) — руки,
І лоно жадібне — нещадний свідок стріч — —
Ці стіни тіл...

Для душ — жах вічної розлуки.

27.8.25.

10.

Обпалені уста й цупкі гадюки рук, —
І чорна пристрасть знов пекучим чорним вітром,
А десь гудуть скрипки — під пестощами мук
І вторять пілу ніч — глухим похмурим цітрам.

Солодка тьма лягла густим пянким повітрям,
Ніч катувань і зла заводить темну гру, —
Зловісно-низько так північний кряче нірує:
Назустріч привидам необоримо-хитрим.

Ні іскри — ні вогню. Смертельна німota.
Лиш темна метушня глухих, сліпих агоній.
Кусай, кусай мене, — бо ж знаю ти — не Та...
І в вітрі пристрасти татарський свист погоні:
Ось — ось — в проклятій тьмі хроплять скажені коні
І тяжко гупають нещадні копита.

27.8.25.

11.

Перегреміло. Одгуло.
Всю ніч стріляло блискавками.
І вже не знаю: чи було,
Чи ніч мене дурила снами.

Перегреміло. Одійшло.
І знову сонце, знову ранок,
І де грозою пропекло, —
Лишилась тільки чорна рана.

Затягнеться і заживе,
Живе життя ізнов похличе, —
Побідний день вгорі пливе,
Туман тіка' услід за ніччю.

І тільки сльози — зливи зла.
... І тільки квітничок зіпсован...
Перегреміла, одгула
Ніч горбинна, ніч грозова.

5.10.25.

Ш Е В Ч Е Н К О.

Не поет — бо це ж до болю мало,
Не трибун — бо це лиш рупор мас,
І вже менш за все — «Кобзар Тарас»
Він, ким зайннялось і запалало.

Скорше — бунт буйних майбутніх рас,
Полумя, на котрім тьма ростала,
Вибух крові, що зарокотала
Карою за довгу ніч образ.

Лютий зір проэрілого раба,
Гонта, що синів священим ріже, —
У досвітніх загравах — степа
З дужим хрустом випростали крижі.

А ось поруч — усміх, ласка, мати
І садок вишневий коло хати.

К У Л І Ш

Гарячий день втопивсь в нічній прозорій млі.
Ти довго Шекспіра перекладав сьогодня —
І знов, що все це — в тьму, в майбутнє цій землі.
В неславу й забуття... А ніч — лунка безоднія —
Дзвеніла зорями... І сторінки по одній
Ще мерехтять в очах. — І на нічнім теплі
Ти полетів у даль, туди, де вже світлів
Похмурий небосхил зорек, передоднія.

А хутір в сяєві — казкові лаштунки,
Мов дивний Чигириця, де сплять гетьманські салі,
Де ти виїдуєш, бадьорий і стрункий,
Залізний стиль нових універсалів...

Прокинувсь. І перо виводить яdom спраги:
«Народе без пуття, без чести, без поваги».

25.9.25.

НЕВИЧЕРПАЛЬНІСТЬ

Тяжким хрестом лежать шляхи,
Ясні в ночах, вони сліпі вдень:
Рамено — з Заходу на Схід,
Рамено — з півночі на південь.

І так розіпята — віки, —
Вогонь буття не загасила
Невичерпаний дух який!
Яка непереможна сила!

Гноблять, калічать, труять рід,
Ворожать, напускають чари,
Здається, знищено вже й слід,
Лиш потурнаки й яничари.

І ось — Стефаник і Куліш,
Ось — Коцюбинський, Леся — квіти
Степів стражданальної землі,
Народу самосійні діти!

А то підземно загуде
Вулканом націй ціла раса
І даром божеським гряде
Нам прометеїв дух Тараса.

13 ЛИСТОПАДУ 1920 Р.

Степ тремтів від залізного зойку війни,
Степ стогнав — гомін лунко котився гонами, —
Воскресали так страшно пророчі сини
І на Захід ридали вагони.

Чорний Полк — наметом — в останній наступ.
Скавучать навпростець останні набої,
А десь вже глухо стукає заступ,
Десь за межами бою.

Вітер поривом — шмат кулеметної стрічки
Чи луну запоріжської «Слави» —
Й знову — плюскіт глухий історічної річки, —
День щемить — морозно-білявий.

За околицю вийдеш і видко: бронпотяг
Біля Підволосіська димом дмуха',
Набуха', вибуха' і простору протяг
Лиш далеку луну доносить до вуха.

Клекотить ще, але — догорає, тліє,
Фістулою — останній акорд скорострілу...
Щось тяжке і одвічне на обрію мріє,
Розпростовує чорні крила.

Виростає нестримно, біжить, як калюжа.
Що ж воно? Чи скажених отар череда?
Чи повітря морове? Ні — нищить, брудить і спаплюжує
Землю мою чергова орда.

Степ підвівся і втілився в древній хаос
І посунув на нас в гостроверхих татарських шапках, —
Ось все близьче, все близьче — вже вершники в балці — ось! —
Вже летять перетяти нам шлях.

...Дону синього не пощастило зачертити.
Руська земле! За шоломянем єси.
І на Захід, на Захід ридають вагони з хаосу і смерти
З апокаліпсис піль Твоїх, з пекла Твоєї краси.

«Етот город построен руками рабов
В стране полярных утопий.
Но Медново всадника вниз кувирком
Совлечом по гранитным ступеням
И поставим другово — с вицукли姆 лбом
Шахматиста народных смятений.

Е. Полонская.

Не збрехала: руками рабів.
О! відчув до останнього нерва.
Та тепер під осіннього віtru спів
Петербург ваш — смердюче стерво.
Та тепер вам — блискучий Петрів парадіз
Проваливсь, як болячка гніюча:
Це козацької крові, козацьких сліз —
Помста прийшла неминуча.
Кого хочете — ставте! Ні мідний ваш цар,
Ні гнила пранцовата потвора —
Не поможуть. Вже зник наворожений чар:
Всі застави хитає ворог.
А рабів вже немає. Усіх пропекло
Революції вітром гарячим
І на муки, на визиск, на гніт і на зло
Ми вже більш не зітхаем, не плачем.

Так. Вершина Мідного долу — беркиць!
Запалає правдива робота,
А над мідним тілом, кинутим ниць,
Встане бронзовий Полуботок.

16.10.25.

П О Л І Т Т Я

I.

Пізня осінь — прооказою -- знов
На неплодних поділях землі.
Самота. Мовчання. Крізь вікно
Плаче вулиця в сивій імлі.

Самота. Мовчання. Тай куди ж?
Там пустеля просторів сумних.
Тільки жду — хтось подасть мені ніж —
І впаду до укоханих ніг.

II.

Весна. Жита. Довершеність поліття.
За плодоносним Серпнем — сірий сум.
Відвірував, віддвиготів самум
І продзичав у безвісті століття.

А ми лишились, пасерби землі,
На чорному, на матірному тілі —
Такі смутні — в срамотньому безсиллі,
Такі дрібні — в своїх добрі і злі.

Затихло все під димним чадом зрад.
Ще раз гіркої мудrosti зачертти,
Що крізь життя — тонка посмішка смерти, —
За лаштунками літа — Листопад.

III.

Одсяяло, одсиніло полууднє, —
Крівавий захід поглинає тьма
І на пустелі дальні і безлюдні
Лягає мертвим саваном зіма.

Де ж свято барв? Де Жовтня хміль? — Нема.
Ось дні грядуть буденні, темні, трудні.
Де вітер рвав, де клемотіли рудні, —
Там Грудня — лід, там тишина німа.

Кощавий голод. Згарища руїн.
В тобі одній — хороби всіх країн
І па тобі — прокляття всіх прокльонів.
Так будь же проклята ще раз, полужива,
Елладо Скитськая, Елладо Степова,
Сарматських Афродит, кирпатих Аполлонів!

IV.

Вавілон був і Ассирія,
І пройшли як сон, як дим.
І тепер під руїнами мріють
Тисячолітні сліди.

Гуркотіли, котились епохи
Катаклізмів і катастроф
І лиш знаєм, як звалися боги
По клинопису стертих строф.

І на бронзі і на корунді
Видко гострі кігті часу.
Так. Sic transit gloria mundi
І на мудрість і на красу.

Цикль замкнеться і — в темну невідь
Покотиться і — пропав,
Бо довліє кожному дневі
Лиш його, лиш його злоба.

V.

І все ж живи з оцім знаттям, —
Хай і гіркий і пяний келих, —
Але крізь біль, крізь шал нестям,
Крізь галас радошів веселих,

Крізь тіла зойк, крізь сліози й піт, —
Залізом мязів, кровю муки
Люби, люби свої степи,
Землі своєї чорні туки!

Щоб лезо пристрасти тягло
До лона їй, на перса чорні,
Жагою плодності пекло
В її раменах необорних.

О, будь як муж! О, будь як плуг!
Врізайсь в її ріллі жіночі.
Пести! Воловий піт потуг
Хай рясно заливає очі.

Тоді збагнеш, коли весна
Тобі буятиве побідно,
Яка покірлива вона,
Яка привабливо вагітна!

VI.

Крізь остатній пройшовши іспит,
Вогняну прийнявши купіль,
Не сиди на вечерній присьбі,
Під бандуру плекаючи біль.

Ні, забудь що з ім'ям «поляне» —
Ти був хитрий, лагідний раб, —
Полюби божевільне і пяне,
Коли загремить пора.

О, тоді вже не треба плугу, —
Чересло оберни на ніж,
Перекуй на шолом і кольчугу
Посріблений від праці леміш.

Що ж! Хай з кровю мішається порох
Відвічних шляхів землі, —
Але памятатиме ворог
Як топтати твої ковилі,

Але памятатиме, хижий,
Що то є — парча пшениць:
Понесе переломані крижі
Під побідний грім гаківниць.

І закаже не дітям, — онукам! —
Перекочувати межу.
То ж здолай до останньої муки
Свою долю віддати ножу,

Боронить пазурями, зубами
Землі покраяну плоть.
Не встигали б ворони степами
Ворожі кістки полоть.

Не вспівали б вітри співучі
Розносить полонених плачі.
Памятай — треба різать і мучить,
Бо то з плугу зродилися мечі!

VII.

Не хліб і мед словянства: Криця! Кріс!
Не лагода Еллади й миломовність:
Міцним металом налята безмовність,
Короткий меч і смертоносний спис.

Щоб не пісні — струмок музичних сліз,
Не шал хвилевий — чину недокровність, —
Напруженість, суцільність, важкість, повність
Ta бронза й сталь — на тиск і переріз.

Бо вороги не згинуть, як роса,
Раби не можуть взріти сонця волі, —
Хай зникне ж скитсько-еллінська краса
На припонтійськім тучнім суходолі,
Щоб власний Рим кордоном вперізав
І поруч Лаври — станув Капітолій.

15.2.25.

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛИЗО.

В А Р Я Г И.

1.

О, прокліяте твоє,
богорівне прокліяте
простору...

Юрій Липа.

Проклін, проклін степів чорнявим долам.
Ланів полон трима' в одвічній зморі.
Вже не дихне пам в душу синє море, —
Бог покарав і прокляв суходолом.

Лиш кочовничі орди — сараною,
Мандровані народи — чорним мором,
Гармата — плугом, шабля — бороною.
Історія — вітрами над простором.

Пекуча спека Серпнів у чорнозем,
В смаглявотучне сало суходолу,
В беззахисно-зомлілу плоть подолу,
Віддану на поталу темним грозам.

І люд, пригнічен низиною ниць,
Вколисаний в сумірний шум пшениць,
Позбавлен моря, грузне в землю Вісм...
... А степ палац вічним суховієм...

2.

І не вирватися, не згоріти, —
Древній обрій ревне стиска'.
Синьоокий, стрибожий вітер, —
Мов комонна стать козака.

Свистне шабля хижо і гостро, —
Бо ж відвіку одна мета:
Подолатк прострацю простору,
Перелляти століття в літа.

Кінь, мов лук. Тільки вдарять копита, —
І стрілою дзичатиме чвал.
...Не розвідано й не розпитано
Про шляхи степових навал...

Ти, у кого і нерви — бандура,
В чиїм серці ридас раб, —
Стань шулікою, вовком, буйтуром,
Тільки просто, просто — на Муром —
Заграбоване граб!

Ти, що змиршавів у корості,
Вигноїв власне імя, —
Всю палючу отруту злости
На сусальне золото Кремля.

За набої в стінах Софії,
За кріаву скруту Крут, —
Хай московське серце Россії
Половецькі пси роздеруть.

3.

На березі синього моря —
Там живуть тверді й прості люде,
Відважні рибалки щастя,
Стерничі власної долі.

Руки їх від вітру бронзові,
Рухи в них, як судьба, сувері,
Зір прозорий, як синій простір,
І — як обрію смуга — гострий.

На березі синього моря
Зростають кричеві раси,
Мовчазні, як надморські скелі,
І міцні, як приморський воздух.

На березі синього моря
Рокоче широкий вітер,
Налинає пристрастні перса
Вітрил, що рушать в майбутнє.

Гей, тай міцно ж засмалені шхуни,
Тай бадьоро ж риплять їх щогла,
Тай солона ж, як море, і кров їх —
Варягів синього моря!

4.

Ось троє їх: суворий Рюрик,
Ясний, веселий Синевус
І третій — Трувор, лірик бурі,
Той, що окрилив співом Русь.

Один — отаман, будівничий,
Другий — морозна радість дня,
А у останнього — обличча
Палас яростю вогня.

А люд — ні Елліни, ні Скити —
З цих візантійських україн...
Як їх натхнути, розбудити,
Щоб став їм Даждьбогом — Одін?

Як обернути рабів в буйтури?
Залізо із землі зачать?
— І викував похмурий Рюрик:
Рабам хрещатого меча.

Як розгорнути їм даль хвилеву
За ці степи, за племена?
— І Сивоусому Синевус
У дар засмолює човна.

Як оживити їх мертві душі,
Як запалити ледачу кров?
— І Трувор полум'я ворушить,
І ставить вічну хоругов.

5.

Став на землю варяг. І загорілась відвага —
Бористенського плеса обабіч — на дикий степ,
І у скитських Атенах Русі великий каган
Степовою потугою широко й сяйво росте.

На чотирі вітри, від північних лісів до моря,
Від карпатських смерек до блакитного Дону — окрес.
Та на груди цієї землі покладає історія
Із шляхів, племенами протоптаних, вічний хрест:

То човнами і волоком — путь із Варяг у Греки
Та навпоперек давній, татарський той — Чорний Шлях...
...І зі Сходу на Захід далеко летіли лелеки,
І піміла дощами напита осіння земля...

Тільки ржою взялась і зламалась варяжська криця.
Танув конунгів скандинавських крижаний дух, —
Подих моря живий — суходоловій тиші кориться,
Мязи вікінга слабнуть у соняшно-хмільнім меду.

Коли ж чорною хмарою сунула чорна Азія,
Табунами і гарбами рушила татарва, —
Не єдиний варяжський стяг, а численній стягі.
Димний вітер жорстокого бою хитав і рвав.

1926.

* * *

Співають, як архангелові сурми,
Сих готик мармурові молитви
По-над морями, землями і бурями
Від Мексика — крізь Рим — аж до Литви.

І тільки, земле хліборобських Скитів,
Тобі одній поставлено зарок:
Щоб не спинив карати і корити
Безверхий твій. двохмірний твій барок.

* * *

Насичаю себе залізом
В ці жорстокі, в ці трудні дні.

.....
Кріз туман степові вогні
Розбігаються темним низом.
І кричить і кричить далечінь,
В димний простір нестремано кличе, —
Так прадавнє вдивляється в вічі,
Так в ночі завивають сичі.

Все воскресло. На Чорнім Шляху
Гонять знову ясир білотілій.

.....
Не здолали, не вміли, не хтіли
І віддалися тьмі та гріху.

ПРОЗРИНЯ.

1.

Всі вироки, здається, проказав
Рвучким і ярим віршом... А Россія
Іще догнива', як здохлий бронтозавр,
І труп — горою —мертво бовваніє.

О, люте стерво! Твій посмертний дух
Іще мстить — смердищий, безнадійний Лазар, —
Але намарис: навіть гній потух
І тільки пизом стелеться зараза.

Даремно радиться синедріон
Крикливиць та шаманів евразійських, —
Бо ні хороби віку, ні Сіон
Не воскрешать. Бо сонченосним військом

Епоха йде молитви і вогня,
Земля напнулась готикою росту
Й, — де нині — бруд, де — парші і короста, —
Дзвенітиме прозора радість дня.

Крізь гноїща, крізь цвінтари руїн
Буятиве неструмний рух природи
І, замісць цих калічних украйн,
Рослинами зростатимуть народи.

Ще прогремить останній судний грім
Над просторами неладу і зради
І виросте залишним дубом Рим
З міцного лона Скитської Еллади.

2.

Минулому — лиш ладан епітафії.
Ні жалість сліз, ні черні чорний крик:
Одним нестримним, ярим автодафе
Розгортується наш нестримний вік.

Потоп і трус, і невгамовний вітер, --
Всю вичерпано хрестну кров Христа
І — ген гряде Великий Інквізитор,
І на чолі його палає мста.

Так: правда — мста. Бо за легенди ї морок
Вже не сковать кріавий гріх брехні:
Вогненна кара покара' простори,
Стара земля відродиться в огні.

3.

Ще початок. І серце вірити хоче,
ІЦо ліпота рослин — не тільки лаштунки,
ІЦо в кожнім стовбури космічна кров рокоче —
Ген д'горі пруг, готичний і стрункий.

Нескінчена і нескінченна проїза
Повз вулиці й поля, повз люди і роки,
А там свистить простір, буяє нехвороща
І казяться і мстять накликані віки.

Дуднить земля. Нещадно бути копита,
І кінь Мазепи змучено хропити.
Ти, року Божого цього Господнє літо,
На спраглий степ хрестильну кров скропи!

1927.

ВІД АВТОРА.

Для полегчення праці частині рецензентів, що шукатиме аналогій, підкresлюю:

1) Що до «Варяжської Баллади», то вираз «варяжська сталь і візантійська мідь» можна найти і в творах Н. Гумільова, видатного майстра віршу й людини консекventного чину, що писав мовою б. Російської Імперії і був розстріляний р. 1921.

2) Що до «Закінчуочи», то подібний образ («долоня вічности») є й у Максима Рильського.

Цим не хочу сказати, що відомості ці я мав при написанні своїх речей: кількість поетичних образів, взагалі, — обмежена; тим більш для певної епохи.

Книга ця — висушена гарячим вітром історії, обезбарвлена їкими кислинами спізньлої, ретроспективної мудrosti. Ale в цій книзі скудної лірики й ослабленого мелосу мусить хоч зердка розкриватися Софія strasnoї й темної історії України: роки 1918, 19 і 20 освітлили її особливим, незабутнім світлом.

Дальншому розгорненню цієї теми присвячує автор книгу «5емна Мадонна».

Е. М.

Лютий р. 1929

На чужині.

PS. При останнім перегляді манускрипту зауважив, що образ «із доріг — хрест» («Та на груди цієї землі покладає історія...» ч. 5. «Варяги»), можливо, підказаний О. Степановичем:

Хрест степі собі па перса

Із доріг кладуть.

(гл. його збірку).

Е. М.

ЗМІСТ

Напис на книзі віршів	5
1. ПОЛИН	
В твою далеку синь	9
За добою — доба	10
Не стомилась лежати шляхом	11
Тут ті-ж невільники злidenні	12
На літопису незатертім	13
2. СТЕПОВА ЕЛЛАДА	
Сьогодня	17
Знаю — медом сонця, ой Ладо	19
Закінчуючи	21
Варяжська баллада	22
Горобинна ніч	25
Шевченко	35
Куціш	36
Невичерпальність	37
13 листопаду	38
Не збрехала: руками рабів	40
Поліття	41
3. ВАРЯГИ	
Проклін	51
І не вирватися, не згоріти	52
На березі синього моря	53
Ось троє їх	54
Став на землю варяг	55
Співають, як архангелові сурми	56
Насичаю себе залізом	56
Проозріння	57
Від автора	61

ТОГО-Ж АВТОРА:

- «Стилст і Стилос» — перша книга віршів.
1925. В-во «Київ», Подебради.
- «Гербарій» — друга книга віршів.
1926. В-во «Пілігрім», Гамбург.

